

Společné jmění manželů (§ 143 až § 151 ObčZ)

Společné jmění manželů (SJM) je právní forma zákonného majetkového společenství mezi manžely.

I. Vznik SJM

SJM vzniká pouze mezi manžely a je vázáno na existenci manželství (mezi jinými osobami než mezi manžely - např. mezi druhem a družkou - společné jmění nevzniká). SJM vzniká i v manželství neplatném.

Platná právní úprava umožňuje, aby muž a žena, kteří chtějí uzavřít manželství (143a odst. 2 a 3) odložili vznik SJM ke dni zániku manželství, a to kromě věci tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti. Po uzavření takovéto smlouvy manželé nabývají vlastnictví každý pro sebe (režim oddělených majetků); jestliže nabývají vlastnictví společně, vzniká k takto nabytým věcem podílové spoluvlastnictví.

II. Předmět SJM

Předmět SJM tvoří souhrn aktiv (penězi ocenitelných majetkových hodnot) a pasiv (závazků):

1) **Majetek (aktiva)** - § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ:

- nabytý **některým z manželů** nebo nabytý **oběma společně** za trvání manželství.

Nepatří sem: majetek získaný z dědictví, darování, výlučný majetek jednoho z manželů, věci sloužící osobní potřebě jednoho z manželů, věci vydané v rámci restituce.

2) **Závazky (pasiva)** - § 143 odst. 1 písm. b) ObčZ:

- vzniklé některému nebo společně oběma manželům za trvání manželství.

Nepatří sem: závazky týkající se majetku, který patří jen jednomu z manželů, závazky překračující míru majetkových poměrů manželů, které jeden převzal bez souhlasu druhého (např. ručení, hypoteční úvěr apod.)

III. Majetek (aktiva) SJM

Tvoří jej věci, pohledávky a jiná práva, případně jiné majetkové hodnoty.

Platí **vyvratitelná domněnka**, že majetek a závazky vzniklé za trvání manželství patří do SJM (§ 144 ObčZ).

Nabytí-li manžel nemovitost před vznikem manželství, pak ji vlastní zcela sám.

Do SJM nepatří osobnostní práva ani např. právo na mzdu (do SJM patří až mzda vyplacená).

Stane-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti nebo členem družstva, nezakládá nabytí podílu, včetně akcií, ani nabytí členských práv a povinností členů družstva, účast druhého manžela na této společnosti nebo družstvu, s výjimkou bytových družstev.

IV. Závazky (pasiva) SJM

Podle § 145 odst. 3 ObčZ platí, že manželé jsou ze společného závazku nebo ze závazku jednoho manžela převzatého se souhlasem druhého zavázáni solidárně a oba odpovídají celým majetkem (tedy jak společným jměním tak vlastním majetkem). Věřitel si v takovém případě může vybrat, zda podá žalobu vůči jednomu z manželů nebo proti oběma společně.

Závazek jednoho manžela převzatý bez souhlasu druhého spadá do SJM, nepřesáhne-li majetkovou přiměřenost. Pokud tuto majetkovou přiměřenost přesahuje (a byl převzat bez souhlasu druhého z manželů), do SJM nespadá a zavázaný manžel odpovídá sám svým vlastním majetkem, ale současně i „*aktivy*“ ze společného jmění. **Podstatné tedy v tomto případě není to, zda se k úhradě dluhu použijí věci ze SJM, ale to, že věřitel nemůže podat žalobu proti druhému z manželů.**

V. Výlučný majetek manželů

Výlučný majetek je takový majetek, který zůstává výlučným majetkem každého z manželů a který nespadá ani do SJM ani do spoluvlastnictví. Druhý manžel k němu nemá žádné právo. Užitek z tohoto majetku však spadá do SJM (např. manžel vlastní sad se stromy, který zdědil, ale úroda ze stromů spadá do SJM).

Jedná se o (§ 143 odst. 1 písm. a) ObčZ): majetek nabytý manželem před uzavřením manželství, majetek zděděný, restituovaný, darovaný, věci osobní potřeby, majetek nabytý do výlučného vlastnictví jednoho z manželů.

VI. Obsah SJM

1) Práva a povinnosti mezi manžely navzájem (§ 145 odst. 1 ObčZ)

Společný majetek oba manželé společně užívají, požívají a udržují. Pokud se neshodnou na způsobu užívání nebo na vynakládání nákladů, rozhodne na návrh kteréhokoliv z nich soud.

2) Práva a povinnosti mezi manžely a třetími osobami (§ 145 odst. 2, 3, 4 ObčZ)

K obvyklé správě majetku je oprávněn každý z manželů. Jedná se o formu zákonného zastoupení. Pokud jde o správu nikoli obvyklou, je potřeba souhlasu (i konkludentního) obou manželů, jinak se může dotčený manžel podle § 40a dovolat relativní neplatnosti. Rámec obvyklé správy přesahuje například změna podstaty majetku nebo snížení hodnoty věci podstatným způsobem.

VII. SJM a podnikání

Majetek v SJM nebo jeho část lze užít k podnikání se souhlasem (i konkludentním) druhého manžela (§ 146 ObčZ).

Souhlas je třeba udělit při prvním použití a dále už souhlasu potřeba není. Souhlas není nutno udělovat písemně, stačí ústně nebo konkludentně. Souhlas hraje v praxi svou roli především v těch případech, kde jeden z manželů použije společné prostředky jako vkladu do obchodní společnosti.

Pokud by byl užít majetek v SJM v rozporu s uděleným souhlasem nebo bez souhlasu, pak by se mohl druhý manžel dovolat relativní neplatnosti podle § 40a ObčZ.

VIII. Změna SJM

1) smlouvou mezi manžely (§ 143a, § 147 ObčZ)

2) soudním rozhodnutím (§ 148 odst. 1 a 2 ObčZ)

Změny v rozsahu SJM:

- rozšíření SJM

předmětem SJM se stane majetek či závazky vyloučené zákonem z rozsahu SJM (např. jeden z manželů zdědil rodinný dům a chce „*polovinu domu převést*“ na manželku),

- zúžení SJM

určitý majetek je na základě smlouvy ze SJM vyňat a nadále je pouze ve výlučném vlastnictví jednoho manžela

Rozsah SJM lze zúžit až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.

Podle § 143a odst. 1 ObčZ lze smlouvou změnit rozsah majetku a závazků vzniklých v budoucnu i současně tvořících SJM.

Modifikace SJM soudním rozhodnutím:

- na návrh některého z manželů soud SJM může zúžit ze závažných důvodů (§ 148 odst. 1) - např. nevhodné nakládání jednoho manžela

- na návrh některého z manželů soud SJM zúží až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti (§ 148 odst. 2)

a) stal-li se jeden z manželů neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti,

b) získal-li podnikatelské oprávnění.

Změna doby vzniku SJM (§ 143a odst. 2):

Smlouvou formou notářského zápisu lze vznik SJM zcela nebo zčásti vyhradit ke dni zániku manželství (s výjimkou věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti).

Každý z manželů pak nabývá majetek do svého výlučného vlastnictví nebo majetek nabývají manželé do podílového spoluvlastnictví.

Změny správy SJM (§ 147):

Smlouvou ve formě notářského zápisu lze upravit správu SJM odchylně (např. rozlišit správu obvyklou a nikoli obvyklou).

Předmanželská smlouva (§ 143a odst. 3):

Muž a žena, kteří chtějí vstoupit do manželství, mohou smlouvou ve formě notářského zápisu upravit své budoucí majetkové vztahy v manželství. Mohou odchylně sjednat předmět budoucího SJM, mohou vznik SJM vyhradit ke dni zániku manželství, mohou upravit správu SJM odchylně.

IX. Zánik a zrušení SJM

1) **zánikem manželství** (smrtí manžela, prohlášením za mrtvého),

2) **zánikem SJM za trvání manželství:**

a) prohlášení konkurzu na majetek jednoho z manželů (§268 InsZ),

b) soudním výrokem o propadnutí majetku některého z manželů (§ 52 TrZ).

Pokud SJM za trvání manželství zaniklo, může být obnoveno rozhodnutím soudu na návrh jednoho z manželů.

X. Vypořádání SJM

Vypořádáním rozumíme rozdělení majetku a závazků mezi manžely, které jim společně patřily v den zániku.

Způsoby vypořádání:

1) **dohoda** (§ 149a, § 150):

Pro dohodu je nutná **písemná forma**. Pokud je předmětem SJM nemovitost, pak nastávají účinky až vkladem do katastru nemovitostí (§ 150 odst. 1). Obsahem dohody nesmí být dotčena práva věřitelů.

2) **soudní rozhodnutí** (§ 150 odst. 3):

Pokud nedojde k vypořádání dohodou, soud rozhodne **na návrh** některého z manželů, který bude podán nejpozději do 3 let od rozvodu. Soud není vázán návrhem (*iudicium duplex* - § 153 odst. 2 OSŘ). Rozhodnutí má konstitutivní charakter.

3) **uplatnění zákonné domněnky** (§ 150 odst. 4):

Pokud nebylo SJM vypořádáno dohodou ani do 3 let od rozvodu nebyl u soudu podán návrh na vypořádání, uplatní se ze zákona **nevyvratitelná právní domněnka**, která zabraňuje budoucí právní nejistotě. Jednotlivé složky SJM se vypořádají podle těchto pravidel:

- movité věci - manželé se vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich výlučně jako vlastník užívá věci pro svou potřebu nebo pro potřeby své rodiny,
- nemovité věci - spadají do podílového spoluvlastnictví, přičemž podíly jsou stejné,
- majetková práva, pohledávky, společné závazky – bývalí manželé jsou z nich oprávněni a povinni solidárně.

Principy vypořádání a zápočty:

Zákon pro určení výše podílu každého manžela ze společného jmění stanoví tyto zásady:

1. **Podíly** každého manžela na společném jmění **jsou rovné**. Ze zásady rovnosti zákon vychází, i pokud jde o **závazky** obou manželů, které vznikly za trvání manželství; i ty jsou povinni manželé splnit rovným dílem. Zásada rovnosti však může být dalšími zákonnými zásadami modifikována.

2. Každý manžel má právo požadovat, aby mu bylo **uhrazeno**, co ze svého vynaložil na společný majetek a **povinnost nahradit**, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek.

Cílem zápočtů je **navrátit do společného majetku to, co bylo vynaloženo na výlučný majetek některého z manželů**.

Při stanovení ceny věci pro účely vypořádání společného jmění manželů se v souladu se soudní praxí sice vychází z **ceny věci v době vypořádání**, avšak z jejího **stavu v době zániku SJM**.

3. Významnou zásadou, k níž soud při vypořádání společného jmění přihlíží, jsou **potřeby nezletilých dětí**. Proto je rozhodné, který z manželů má dítě po zániku manželství ve své výchově a péči. I při dodržení hlediska zřetele k potřebám nezletilých dětí však závěr respektující toto zákonné hledisko nemusí vždy vyústit i do zvýšení podílu toho manžela, který má dítě ve své péči.

Soud při určení výše podílů na společném majetku nepřihlíží k tomu, **kdo z manželů vyvolal rozvat manželství** (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2921/2005).